

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI**

**GENÇLERDE YAŞLILIK KORKUSUNUN SOSYODEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yaşar ŞAHİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İsmail AKYÜZ

EKİM - 2023

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**GENÇLERDE YAŞLILIK KORKUSUNUN
SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Yaşar ŞAHİN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

“Bu tez 04/10/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. İsmail AKYÜZ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut ERDİL	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Yaşar ŞAHİN

04/10/2023

ÖN SÖZ

Gençlerde Yaşlılık Korkusunun Sosyodemografik Değişkenler Bağlamında İncelenmesi başlıklı çalışmamda gösterdiği özen, akademik tecrübesi ve bilgi birikimi ile bana rehberlik eden, beni motive eden saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. İsmail AKYÜZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam boyunca hayatımı kolaylaştırmak adına sevgi ve ilgisi ile elinden geleni yapan kıymetli eşime, varlıklarıyla huzur bulduğum oğullarıma, bu süreçte desteği ve yardımları ile beni motive eden mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Yaşar ŞAHİN

04/10/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Yaşlılık	4
1.1.1. Yaşlılık Tanımları	5
1.1.2. Yaşlılık Sınıflandırması.....	14
1.1.3. Yaşlılık Dönemi Genel Özellikleri.....	17
1.1.4. Yaşlılık Dönemi Fiziksel Özellikleri.....	17
1.1.5. Yaşlılık Dönemi Psikolojik Özellikleri	18
1.1.6. Yaşlılık Dönemi Sosyal Özellikleri.....	21
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	23
2.1. Yöntem ve Teknik	23
2.2. Hipotezler	24
2.3. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	25
2.4. Verilerin Toplanması.....	25
2.5. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Çözümü	26
3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	27
3.1. Yaş ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki.....	27
3.2. Cinsiyet ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki.....	28
3.3. Medeni Durum ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki	28
3.4. Eğitim Durumu ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki.....	29
3.5. Ekonomik Durum ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki	29
3.6. Hayatın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yer ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki	30
3.7. Hayatının Bir Döneminde Yaşlı Biriyle Yaşamış Olma Durumuyla ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki.....	30

3.8. Huzurevi Ziyareti ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki	31
3.9. Engel Türü ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki.....	31
3.10. Kronik Hastalık ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki	31
3.11. Dindarlık Düzeyi ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki	32
3.12. Aile Tipi ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki	32
SONUÇ	33
KAYNAKÇA.....	35
EK	39
ÖZ GEÇMİŞ	42

KISALTMALAR

ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
BVYÖ	: Bakım Verme Yüğü Ölçeği
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
YDÖ	: Yaşam Doyumu Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Vb.	: Ve benzeri
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Yaş ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki Regresyon İlişkisi	27
Tablo 2: Cinsiyete Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	28
Tablo 3: Medeni Duruma Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	28
Tablo 4: Eğitim Durumuna Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	29
Tablo 5: Ekonomik Durumu Değerlendirmeye Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	29
Tablo 6: Hayatın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	30
Tablo 7: Yaşlı ile Beraber Yaşamaya Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	30
Tablo 8: Huzurevi Ziyaretine Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	31
Tablo 9: Engel türüne Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	31
Tablo 10: Kronik Rahatsızlığın Olması Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	31
Tablo 11: Dindarlık Düzeyine Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	32
Tablo 12: Yaşamın Geçtiği Aile Türüne Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi	32

ÖZET

Başlık: Gençlerde Öğrencilerinde Yaşlılık Korkusunun Sosyodemografik Değişkenler Bağlamında İncelenmesi

Yazar: Yaşar ŞAHİN

Danışman: Doç. Dr. İsmail AKYÜZ

Kabul Tarihi: 04/10/2023

Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 38 (ana kısım) + 3 (ek)

Yaşlanma, zamanla ortaya çıkan ve geri dönüşü mümkün olmayan, organizmadaki fiziksel, yapısal ve fonksiyonel değişikliklerin tümünü kapsayan bir süreçtir. Her geçen gün yaşlanmanın meydana geldiği insan organizmasında gelişen teknoloji ve sosyal refah politikaları ile birlikte çeşitli müdahaleler gerçekleştirilerek bireylerin yaşam süresinin uzaması sağlanmıştır. Ancak bu durum yaşlılıkta görülen algı ve hafıza zayıflığını, fiziksel güçsüzlüğü, işitme ve görme problemlerini beraberinde getirmiştir. Tüm bu negatif durumlar düşünüldüğünde kişiler yaşlanmaktan korkmakta ve yaşlanmanın getireceği sosyal, fiziksel ve emosyonel durumlara karşı kaygılanmaktadır. Bu durum yaşlı refahı ve yaşlılık çalışmalarının önemini artırmakta ve kapsamını genişletmektedir. Genel olarak bakıldığında refah toplumunda inşa sürecinin mimarları, bugünün gençliğidir. Pek çok alanda toplumsal refaha katkı sağlayacak olan gençlerin yaşlılar, yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin tutumları geleceği şekillendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada 65 yaş altındaki henüz yaşlı sınıflandırmasına girmeyen kişilerin yaşlılara yönelik tutumlarını etkileyen bir faktör olan yaşlılık korkusu hangi sosyodemografik özelliklere göre nasıl şekillendiğini istatistiksel olarak ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış olup, veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan 15 soruluk “Sosyodemografik Bilgi Formu” ve 11 soruluk “Yaşlılık Korkusu Ölçeği” kullanılmıştır. Soru formu 65 yaş altındaki henüz yaşlı sınıfına girmeyen 406 bireye Bilgilendirilmiş Onay Formu ile onayları alınarak gönüllü bir şekilde uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS analiz programında tek örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (Anova), bağımsız örneklem t testi, parametrik olmayan tek yönlü varyans analiz testi ve korelasyon analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin ilerleyen zamanlarda geliştirilecek olan yaşlılık politikalarında verimlilik açısından fayda sağlayacağı, yeni hizmet modellerinin ve süreçlerinin yapılandırılmasında önemli katkıları olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın bulguları, yaşlılık korkusuyla ilgili farkındalığı artırabilir ve yaşlanma sürecine yönelik olumsuz algıları azaltmaya yardımcı olabilir. Ayrıca, yaşlılıkla ilgili olumsuz duyguların gençler arasında nasıl değiştiğini anlamak, yaşlı yetişkinlik dönemindeki bireylerin yaşlanmayı daha olumlu bir şekilde kabul etmelerine yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlılık Korkusu, Yaşlı Ayrımcılığı, Sosyal Hizmet

ABSTRACT	
Title of Thesis: Examination of Fear of Old Age in University Students in the Context of Sociodemographic Variables	
Author of Thesis: Yaşar ŞAHİN	
Supervisor: Assoc. Prof. İsmail AKYÜZ	
Accepted Date: 04/10/2023	Number of Pages: vi (pre text) + 38 (main body) + 3 (add)
<p>Aging is a process that occurs over time and is irreversible, encompassing all of the physical, structural and functional changes in the organism. With the developing technology and social welfare policies in the human organism, where aging occurs day by day, various interventions have been carried out and the life expectancy of individuals has been extended. However, this situation has brought about the perception and memory weakness, physical weakness, hearing and vision problems seen in old age. Considering all these negative situations, people are afraid of aging and are worried about the social, physical and emotional situations that aging will bring. This situation increases the importance and expands the scope of elderly welfare and aging studies.</p> <p>Generally speaking, the architects of the construction process in the welfare society are today's youth. The attitudes of young people, who will contribute to social welfare in many areas, towards the elderly, aging and old age appear as a factor that shapes the future. In this context, this study aims to statistically reveal how the fear of old age, which is a factor affecting the attitudes of people under the age of 65 who are not yet classified as elderly, is shaped according to which sociodemographic characteristics. For this purpose, quantitative research method was used in the study, and the 15-question "Sociodemographic Information Form" and the 11-question "Fear of Old Age Scale" prepared by the researcher were used for data collection. The questionnaire was administered voluntarily to 406 individuals under the age of 65, who were not yet classified as elderly, by obtaining their consent via the Informed Consent Form. The data obtained were analyzed using one-sample t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), independent sample t-test, non-parametric one-way variance analysis test and correlation analysis methods in the SPSS analysis program.</p> <p>It is thought that the data obtained from the research will be beneficial in terms of efficiency in the aging policies that will be developed in the future and will make important contributions to the structuring of new service models and processes. The findings of this study may raise awareness of the fear of old age and help reduce negative perceptions of the aging process. Additionally, understanding how negative feelings about aging vary among young people may help individuals in older adulthood accept aging more positively.</p>	
Keywords: Old Age, Aging, Fear of Old Age, Ageism	

GİRİŞ

Yaşlanma korkusu, insanların yaşlanma süreciyle ilgili endişeler, korkular veya kaygılar duyması durumunu ifade eder. Bu korku, birçok kişi için doğal bir tepki olabilir çünkü yaşlılık, fiziksel ve zihinsel değişikliklerle birlikte gelir ve bazı insanlar için sağlık sorunlarına veya bağımlılıklara neden olabilir.

Yaşlanma korkusunun bazı olası nedenleri şunlar olabilir:

Ölüm korkusu: Yaşlanma, ölümlle daha yakından ilişkili bir süreçtir ve bazı insanlar yaşlanma sürecinde ölüm korkusuyla karşılaşabilir. Ölümün belirsizliği ve kontrolsüzlüğü, yaşlanma korkusunun temelinde yatan bir faktör olabilir.

Fiziksel değişiklikler: Yaşlanma, bedenin fiziksel olarak değişmesine yol açar. Kırışıklıklar, cilt lekeleri, saç dökülmesi, kas kaybı gibi yaşlanmanın belirtileri bazı insanlar için görünüşlerini kaybetme veya çekiciliklerini yitirme korkusuyla ilişkilendirilebilir.

Sağlık sorunları: Yaşlanma süreci, sağlık sorunlarına yatkınlığı artırabilir. Kronik hastalıkların gelişme olasılığı, enerji düzeyinde düşüş, fiziksel yeteneklerde azalma gibi durumlar yaşlanma korkusunu tetikleyebilir.

Bağımlılık: Yaşlandıkça, bazı insanlar günlük aktivitelerini yapmakta veya kendilerini bağımsız hissetmekte zorluk çekebilir. Başkalarına bağımlı olma ihtimali veya bakıma muhtaç olma düşüncesi, yaşlanma korkusunu artırabilir.

Yaşlanma korkusuyla başa çıkmak için aşağıdaki stratejiler faydalı olabilir:

Bilinçli farkındalık: Kendi yaşlanma sürecinizi ve korkularınızı anlamak için bilinçli farkındalık geliştirebilirsiniz. Bu, yaşlanmayla ilgili gerçekçi beklentilere sahip olmanıza ve korkularınızı mantıklı bir şekilde değerlendirmenize yardımcı olabilir.

Sağlıklı yaşam tarzı: Sağlıklı beslenme, düzenli egzersiz, stres yönetimi ve uyku düzenine dikkat etmek yaşlanma sürecini daha olumlu hale getirebilir. Kendinizi fiziksel ve zihinsel olarak iyi hissetmek, yaşlanma korkusunu azaltabilir.

Destek sistemleri: Aile, arkadaşlar veya profesyonel destek alabileceğiniz gruplar gibi destek sistemleri.

Araştırmanın Konusu

Yaşlılık; bireyin fiziksel, psikolojik, sosyal ve ruhsal gücünün geri dönüşü olmayan bir şekilde kaybıdır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Özellikle teknoloji ve sosyal politikalardaki gelişmeler, bireylerin ortalama yaşam sürelerini artırırken aynı zamanda doğurganlık oranlarını da düşürmüş ve toplumda önemli bir yaşlanma yaratmıştır. Bu durum geriatrik bakım ve yaşlanma araştırmalarının önemini ve kapsamını artırmaktadır.

Genel olarak bakıldığında refah toplumunun inşa sürecinin mimarı, bugünün gençliği olacaktır. Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Güzel Sanatlar, Sağlık Bilimleri gibi pek çok alanda toplumsal refaha katkı sağlayacak nitelikli işgücünü oluşturacak gençlerin, yaşlılar, yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin tutumları belirleyici olacaktır. Bunun nedeni, yaşlıların refahını artırmaya ve yaşlılıkta yaşam kalitelerini yükseltmeye yönelik aktif çabalara rağmen, yaşadıkları statü, rol ve işlev kaybı ve buna bağlı olarak yaşlanma Sosyokültürel değişiklikler nedeniyle yaşlılar arasında iletişim eksikliği, izolasyon ve mesafe duygusu artmaktadır (Danış, 2004).

Söz konusu durum genç ve nitelikli nüfusu oluşturan genç bireyler nezdinde önem arz etmektedir. Nitekim gençlerdeki olumsuz yaşlı imajı ve yaşlılık korkusu, nüfusun önemli iki kesimi arasındaki iletişim kabiliyetini zedeleyici ve çatışma ihtimalini tetikleyici nitelikte olabilecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma kapsamında gençlerin yaşlılara yönelik tutumlarını etkileyen bir faktör olan yaşlılık korkusunun hangi sosyodemografik özelliklere göre nasıl şekillendiğini istatistiksel olarak tespit etmek amaçlanmaktadır. Böylece ilerleyen zamanlarda yürütülecek olan yaşlılık politikalarında verimlilik açısından fayda doğuracak bir kazanım elde edilmesi sağlanacaktır.

Araştırmanın Önemi

Akademik literatür incelendiğinde yaşlılık konusunu merkeze alan pek çok çalışma örneği bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar arasında yorumsamacı ve kanıta dayalı başta olmak pek çok araştırma paradigmasının benimsendiği görülmektedir. Böylelikle

yaşlılık dönemine dair zengin bir bilgi birikimi ortaya koyulmuştur. Öte yandan yaşlılık döneminin çok boyutlu yapısı, bir taraftan sıklıkla çalışılmış alanları öne çıkarırken diğer taraftan sınırlı düzeyde çalışılmış gri alanları doğurmuştur. Yaşlılık dönemi korkusu, sınırlı düzeyde çalışılmış gri alanlardan biri olarak ifade edilebilecek bir konudur. Bu bakımdan çalışmaların artırılması literatürdeki boşluğu doldurmak açısından önemlidir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, araştırma konusu değişkenlerin ilişkisini ortaya koymak adına tarama modeli olarak ilişkisel model kullanılacak olup çalışma, ilgili soru formları aracılığıyla katılım sağlayanların demografik değişkenleriyle yaşlılık korkusu arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasından oluşan nicel bir araştırmadır, alan araştırması ve literatür taraması yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Bu çalışmada sorular, katılımcılara anket tekniği kullanılarak yüz yüze ve online olarak sorulmuş ve katılımcılar 65 yaşın altındaki henüz yaşlı sınıfına girmeyen kişilerden oluşmaktadır. İki bölümden oluşan anketin birinci bölümünde ankete katılanların demografik özelliklerine dair bilgileri elde etmeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde, Yaşlılık Korkusu Ölçeği yer almaktadır. Çalışmada, geniş bir nüfusa ulaşılabilirlik olanağı sağlaması, diğer tekniklere kıyasla daha az vakit ve ekonomik anlamda daha az finansman gerektirmesi, pratik uygulama kolaylığı ve araştırmacının çalışma sahasını tanıyor olması gibi nedenler göz önünde bulundurularak anket tekniği kullanılmıştır.

Araştırma, gençlerde yaşlılık korkusunun hangi sosyodemografik değişkenlerin etkisi ile nasıl değiştiğinin incelenmesini amaçlayan nicel veri araştırmasıdır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisini istatistiksel olarak sayısal verilerle belirlemek hedeflenmiştir.

Araştırmada veri toplama amacıyla “Demografik Soru Formu” ve “Yaşlılık Korkusu Ölçeği” kullanılmıştır. Soru formu 65 yaş altı 406 genç bireye Bilgilendirilmiş Onay Formu ile onayları alınarak gönüllü bir şekilde uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS analiz programında tek örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (Anova), bağımsız örneklem t testi, parametrik olmayan tek yönlü varyans analiz testi ve korelasyon analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Yaşlılık

İnsan hayatı dönemlere ayrılır ve gelişimi açısından analiz edilir. Genel olarak ergenlik, yaşamın yetişkinliğe giden ilk aşamasıdır diyebiliriz. Ergenlik; sosyalleşmenin gerçekleşme, bebeklik, çocukluk ve ergenlik boyunca gelişmenin devam etmesi, fiziksel büyüme ve olgunlaşmanın devam etmesi ve yetişkinliğe geçişte bireyin tüm yönleriyle şekillenmesi aşamasını anlatan bir terimdir. Sonraki dönem yetişkinliktir. Bu süre zarfında birey, hayatı ve toplumu ilgilendiren işleri üretir, üstlenir ve bu yükümlülükleri yerine getirir. Üçüncü dönem yaşlılıktır. Bu süre zarfında fiziksel gerileme gözlenebilir. Ayrıca biyolojik kapasitede hızlanan bir gerileme, sosyal rollerin ve yaşamların kaybı, bireysel ve toplumsal beklentilerin azalan seviyeleri vardır. Ergenlikten yetişkinliğe ve yetişkinlik döneminden yaşlılığa geçiş, 'yaşlanma sürecini' ifade eder (Canatan, 2008).

Bu yaşlanma tüm canlılarda görülse de aslında anne karnında başlayıp ölümle biten bir süreçtir. Doğada olduğu gibi, entropi yasaları yaşlanan cisimler için de geçerlidir. Diğer bir deyişle, entropi tek yönlü bir oktur ve yaşlanan bir vücut otomatik olarak gençleşemez. Bireyler eski görünümüne, gücüne, kuvvetine ve otoritesine geri dönemezler. Evrensel bir süreç olarak yaşlanma, organizmaların hücre yapısında meydana gelen değişikliklerin neden olduğu kaçınılmaz ve geri dönüşü olmayan bir süreçtir. Bütün canlılar doğar, büyür, yaşlanır ve ölür. Yaşlanma süreci biyolojik döllenme anından yaşamın sona ermesine kadar devam eder. Çocukluk dönemi ergenlik dönemi, yetişkinlik ve yaşlılığın tüm aşamalarını kapsayan biyopsikososyal bir değişim ve gelişim sürecidir. Bireyin psikososyal özellikleri, sağlık özellikleri, önceki yaşam deneyimleri ve çevre şartları yaşlanma sürecinin ilerlemesi ile doğrudan ilişkilidir (Bacanlı, 2012).

Yaşlanma; “Zamanla tüm fonksiyonların bozulmasına yol açan, ayrıcalıklı olmayan herhangi bir organizmada gözlemlenen sürekli bir süreç olarak tanımlanabilir.” Yaşam süreci. Çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik gibi doğal ve bağlayıcı bir dönemdir. Bunların hepsi canlı organizmalarda molekül, hücre, doku, organ ve sistemler düzeyinde zaman içinde meydana gelen geri dönüşü olmayan yapısal ve işlevsel değişikliklerdir.

Yaşlılık çalışmaları, yaşlanma süreci ile ilgili olarak aşağıdaki sonuçları vermiştir:

- a) Yaşlanmanın biyolojik, zamansal, patolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları vardır.
- b) Bütün canlılar kendi yaşlanma sürecini yaşarlar.
- c) Aynı toplumun üyeleri arasında farklı yaşlanma biçimleri gözlenebilir.
- d) Aynı yaştaki tüm organlar aynı oranda değildir.

İster aynı toplumda isterse farklı toplumlarda olsun farklı cinsiyetteki insanlar aynı şekilde yaşlanmayabilirler (Kurt, 2008).

1.1.1. Yaşlılık Tanımları

Yaşadığımız yüzyılda geliştirilen bireysel yaşlanmaya ilişkin bilgiler, yaşamın tüm evrelerine ilişkin araştırmalarla hemen hemen aynıdır. Yaşlılık uzun zamandır ölüme doğru atılan ilk adım olarak görülmektedir, ancak günümüz toplumunda giderek istenmeyen bir sonuç olmaktan çok yaşlanmanın bir sonucu olarak görülmektedir (Tellan, 2012: 1). Yaşlanma ve yaşlılık da bu düzlemde ele alınmaktadır. Yaşlanma, zihinsel, fiziksel, bilişsel ve sosyal süreçlerin ilerleyici bozulmasına neden olan ve sonunda ölümlle neticelenen kesintisiz bir normal gelişim sürecidir. Öte yandan, yaşlılık “yaşa, hafıza işlevine (özellikle yeni deneyimlerle ilgili olanlar), dikkat ve zihinsel uyanıklığa, azalan fiziksel güce, kafa karışıklığına vb. bağlıdır” (Budak, 2000: 833-834).

Toplumun yapısı değiştikçe kendi kültürü ile yaşlı tanımı da özgün olacaktır. Yaşlanma her toplumda olumlu bir süreç olarak kabul edilmemekte, bazı toplumlarda olumsuz bir anlam atfedilerek değerlendirilmektedir. Bazı toplumlar yaşlanmayı yüceltirken, bazı toplumlar yaşlıları yalnız bırakır. İnsanların ölümsüzlük arzusu ve hayatta kalma mücadelesi, tarih boyunca insan yaşam döngüsüne bakışımızı şekillendirmiştir. Yaşlılıkla ilgili en eski yazılı bilgiler M.Ö. 400 yılına ait Eski Mısır Papirüs'ünde bulunmuştur. Bu sıralarda, yaşlanmayla ilgili mitler yaygındır ve insanların yaşam sürelerini uzatmanın yollarını aramaktadır. Mezopotamya'da da yaş önemli bir role sahiptir. Gılgamış Destanı, Kral Gılgamış'ın ölümsüzlüğünden bahsetmekte, Yusuf

Hachip, 11. yüzyıldan kalma Qutadug Biligu'sunda gençliğini kaybettiği için ağıt yaktmakta ve Dede Korkut destanında ölüm mutlak bir son, hayat ise geçici bir süreç olarak ele alınmaktadır (Tufan, 2002: 88).

Farklı zamanlar ve farklı toplumlar, gençliğe, aktiviteye, deneyime, bilgeliğe ve anlayışa değer verilip verilmediğine bağlı olarak yaşlılığa ve yaşlılara farklı bakmaktadır. Gençlik ve etkinlik gibi değerlerin vurgulandığı toplumlarda yaşlılık değersizleştirilirken, deneyim, bilgelik ve anlayışın öne çıkartıldığı kültürlerde yaşlılığa değer verilir. Yaşlanma, kültürel deneyimle yakından ilişkilidir (İçli, 2004: 5). Hızlı toplumsal değişim ve farklı gelişim evreleri, sosyalleşme süreçlerini ve bireylerin toplumdaki yaşam deneyimlerini etkilemekte, yaşlılıkla ilgili farklı anlamların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (İçli, 2008: 31).

Yaşlanma, yaşam boyu gelişme ve olgunlaşma sonrasında genetik yapı ile çevre arasında en yüksek düzeyde etkileşimin gözlemlendiği fizyolojik ve psikolojik değişikliklerin ortaya çıkmasıdır. Yaşlanma fizyolojik açıdan başlangıcının belirlenmesi zor bir süreç olmakla birlikte psikolojik açıdan bunu gerçekleştirmek neredeyse imkansızdır. Birisi kendini yaşlı hissettiğinde ve yaşlı bir adam gibi davrandığında, bu o kişinin yaşlı olduğu anlamına gelir. Bu durum, çevreye karşı kayıtsızlık, içe kapanma, yaşama sevincinin kaybolması gibi değişimlerle kendini gösterir. Bu çerçevede yaş, genetik programların düzenlediği, yapısal ve işlevsel değişikliklerle bir organizmanın ölümüne yol açan olayların toplamıdır (Miroğlu, 2009: 9-10)

Yaşlanma, insan yaşamının kaçınılmaz seyrinin son aşaması ve geri dönüşü olmayan bir şekilde sona ermesidir. Yaşlanma kavramı kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Tüm insanların farklı biyolojik geçmişleri, farklı iş deneyimleri ve farklı duygusal yaşamları olduğu doğrudur. Ayrıca yaşlanma toplumlar arasında da farklılık gösterebilmektedir. Sosyal ve kültürel mekan yaşlanmada önemli rol oynar (DPT, 2007: 1).

Yaşlılık, insan neslinde bireylerin zayıfladığı ve yaşamı sürdürmede çeşitli sorunlarla karşılaştığı problemleri bir aşamadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaşı “Çevreye uyum sağlama yeteneğinde kademeli bir düşüş.” olarak tanımlamaktadır. Yaşlanma kişiden kişiye ve toplumdaki topluma değişir. Bu süreçle birlikte kişi çeşitli fiziksel, ruhsal ve sosyal sorunlar yaşar. Yaşlılar görünüş, güç, rol ve statü açısından kayıplara uğrarlar. Bu dönemde, fonksiyonel gerileme ve kronik hastalık çok yaygın hale gelir ve

insanların toplumdaki faaliyetlerini sınırlar. Bireyler başkalarına bağımlı hale gelir. Yaşam kalitesi düşer (Onur, 2004).

Her insanın hayatında, sosyal ve kültürel faktörler, yaşlılık ve ölüm arasındaki mücadelede önemli rol oynar. Yaşlanma, bireysel değişimler olarak insanlarda fiziksel ve zihinsel gerileme olarak kendini gösterir ancak yaşlılığın ve yaşlıların toplumdaki imajını toplumsal değerler ve daha birçok faktör belirler. Bu nedenle yaşlanma salt biyolojik bir olgu değil aynı zamanda sosyal ve kültürel bir olgudur. “Eskiler kimlerdir?” “Yaşlılık ne zaman başlar?” Bu sorular tek bir tanımla ifade edilemez. Emeklilik, sigorta ve planlama problemlerinde, demografik araştırma ve analizlerde yaş belirlemek için istatistiksel yöntemler kullanılmaktadır. İstatistiksel bilgi sosyal politika için gereklidir ancak bu veri yaşlıların durumunu açıklamak için yeterli değildir. Bunun nedeni, fiziksel yaşlanmanın hızı ile zihinsel veya ruhsal yaşlanmanın hızı ve süresinin çok farklı olmasıdır. Yaş, bireyin genetiğine, diyetine, çevresel koşullarına ve kültürel faktörlerine bağlıdır. Biyolojik yaşla birlikte zihinsel ve fiziksel yetenekler azalır ve egzersiz kapasitesi azalır, ancak kişi kendini yaşlı hissetmeyebilir. Dolayısıyla yaşlılık hayatın durağan, değişmeyen bir dönemi olarak algılanmamalıdır (DPT, 2007: 10).

Teorik zeminde yaşlılığın farklı şekillerde tanımlandığını görebiliriz. Çünkü hızlı toplumsal değişim ve farklı gelişim düzeyleri, bireylerin sosyalleşme süreçlerini ve yaşam deneyimlerini etkileyerek yaşlılığın farklı anlamlara gelmesine neden olmaktadır (İçli, 2008). Dolayısıyla geliştirilecek politikaların kapsadığı yaşlıların ve nasıl tanımlandıklarının belirlenmesi önemlidir (ATHGM, 2011: 3).

İnsan hayatının iki bölümden oluştuğuna inanılır. Birincisi doğum, büyüme ve gelişme aşamalarını içeren “ergenlik”, ikincisi ise hücresel atrofi ve fonksiyonel gerilemeyi içeren “ihtiyarlık”tır. Bu yaklaşım, her insanda çeşitli süreçlerde meydana gelen yaşlanmanın biyolojik bir temsildir. Sosyal olarak yaşlılık, bir bireyin sosyal açıdan “yaşlı” olarak tanımlanmasıyla başlar. Ekonomik tanım gereği emeklilik, yaşlılığın başlangıcıdır. Genel olarak yaşlanma bireysel yaş olarak tanımlanmaktadır. Kronolojik tanım, yaşlanmanın başlangıcı için bir yaş sınırı kullanır. Zaman serilerinin tanımı genellikle uluslararası karşılaştırmalarda kullanılır. Emeklilik yaşı, yaşlılığın başlangıcı olarak görülebilir. Bununla birlikte bu yaş ülkeden ülkeye (aynı ülke içindeki kurumlar

arasında bile) değişiklik gösterebilir. Yaş, orta yaş (46-59 yaş), yaşlılık (60-74 yaş) ve geç yaşlılık (75 yaş ve üzeri) şeklinde üç döneme ayrılır (Ercil, 2011).

Günlük hayatta insan sürekli olarak başkalarıyla karşılaşır, onlarla işbirliği yapar, boyun eğer, isyan eder, öfkelenir ve bazen de varlığını inkar eder. Bu nedenle, bireylerin bilinçli iletişim ve tepkilerinin gelişimi, genellikle “sosyal etkileşim” olarak adlandırılır. Bazı etkileşim biçimleri yerleşik davranış kalıplarına dayanır. Sosyal iletişim biçimleri sayısız ve çeşitlidir: arkadaşlıklar, ebeveynlik, iş ilişkileri, liderlik, komşuluk ilişkileri, vatandaşlık ve daha fazlasıdır. Bu ilişkilerin bir kısmı güçlü bir birliktelik duygusuna dayalıdır ve sürekliliği işaret eder. Ailede, işyerinde ve toplumun farklı kesimlerinde insan ilişkilerini yöneten ilkeler yaklaşık olarak aynı temele dayanır. İhtiyaçlar ilişkilerin temelidir. Mutlu insan psikolojik, fizyolojik ve sosyal ihtiyaçları dengede olan insandır. Mutlu insan, başkalarıyla uyum ve denge içinde yaşayabilen ve çalışabilen, farklı düşünenlere karşı saygılı ve hoşgörülü, olaylara duygu katmadan objektif yaklaşan, isabetli, doğru kararlar verebilen, kural koyabilen, çok yönlü olan ve agresif davranışları reddeden insandır. Ancak hiçbir kurum, tüm insanların tüm ihtiyaçlarını aynı düzeyde karşılayamaz. Toplum farklı kişiliklere sahip insanlardan oluştuğu için farklı ihtiyaçlar belirlemekte ve bu ihtiyaçların karşılanma biçimleri ve memnuniyet dereceleri de farklılık göstermektedir. Kurumlar bu durumu çözmeye çalışırken çalışanlarını hem birey hem işbirlikçi hem de üye olarak görmeli, ancak kriterlerini bireylerden çok bir bütün olarak örgütün ihtiyaçlarına göre belirlemelidir. İlişkilerin istenilen düzeyde kurulması ve sürdürülmesi karşılıklılık ilkesine bağlıdır. Ancak, bunu başarmak çok zordur. Genel olarak, bir ilişkideki ağırlık neredeyse tek taraflı olarak gücün daha güçlü temsilcilerinin lehinedir (Bilen, 2009: 3-5).

Aile emekliliği, eşlerden birinin emekliliği ile başlayıp diğerinin ölümü ile sona eren evlilik yaşamının son aşamasıdır. Eşlerden birinin ölümü evliliğin sonunu getirir, ancak hayatta kalan eşin aile hayatı yaşlılıkla mücadele etmeye devam eder. Eşin ölümüyle çekirdek aile sona erer. Bununla birlikte, hayatta kalanların evli çocuklar, torunlar ve muhtemelen torun torunları ile ilişkileri olabilir ve birlikte yaşıyorlarsa, bir aile birimi olarak anılabilirler. Ülkemizde yaşlılar, özellikle küçük gruplarda ailenin önemli üyeleri ve hatta liderleridir. Torunlarınız ve çocuklarınızla birlikte olmak size hayatınızı kazanma ve aktif olma fırsatı verir, bu fırsatı zaman zaman değerlendirmeniz gerekir. Daha fazla hareket özgürlüğü ile yaşlılar, yaşlılığın yıkıcı zihniyetinden kurtulabilir ve

sevdikleriyle istedikleri yerde vakit geçirebilirler. Eşlerin yaşlılıkta birbirlerine duygusal destek vermeleri ve özellikle diğer aile bireylerinin bu konuda ekstra çaba göstermeleri beklenmektedir. Karı koca ve tüm ailemizin onlara sağladığı muazzam katkılar için birbirimize karşılıklı takdir ve bağlılık göstererek ve deneyimlerimizi işimizi ve kararlarımızı şekillendirmede kullanarak, çok önemli olan güçlü bir izlenim verebiliriz. Onlarla zaman zaman arkadaş olmak, söylediklerini paylaşmaya istekli olmak, gazete ve kitaplarda arzu edilen yazıları okumak psikolojik değeri olan bir destek olarak gösterilebilir. Yalnızlık, bu dönemde insanların baş etmek zorunda kaldığı en büyük sorunlardan biridir. Ölüm, hastalık ve diğer sebeplerden dolayı yaşlıların arkadaş ve tanıdıklarının sayısı gittikçe azalmaktadır. En tehlikelisi eşin ölümüdür. Yalnız bir yaşlı adam önce aile kurar ve geliştirir, çocukları büyütür, yuvadan kovar, eşin ölümüyle aile birliği sona erer. Bu dönemde duygusal dayanılmazlığa ve depresyona yol açan başlıca etkenler sosyal statü değişiklikleri, maddi zayıflıklar, yaşam felsefelerindeki değişiklikler ve benzeri durumlardır. Yaşlı insanların akrabaları ve komşuları ile dengeli ilişkiler sürdürmeleri gerekir. Aslında, yakın akrabalar arasında dengeli bir ilişki kurmak çok fazla zaman ve enerji gerektirir. Açıkçası, farklı değerlere sahip kişilerin sorunsuz ilişkiler sürdürmesi beklenemez. Burada elde edilen başarının temelinde farklılıkların benimsenmesi ve benzerliklerin vurgulanması yatmaktadır. Birlikte çalışmak ve eğlenmek aile hayatını başarılı kılar, çünkü birlikte olmak zorunlu olmaktan çok isteğe bağlıdır. Ayrıca, ayrı evlerde yaşayan yakın akrabalar, yaşlı akrabalarının durumlarını ve sorunlarını görebilmeleri, birbirlerini tanımaları ve anında harekete geçebilmeleri için bu yakın ilişkiyi devam ettirmeleri gerekmektedir (Bilen, 2009: 3).

Sosyal anlayıştaki değişimin yaş ve yaşlı algısını da etkilediği söylenebilir. Bu nedenle, “yaşlı” tanımı öncelikle kronolojik yaşa dayalı görünmektedir. Farklı toplumlar, çeşitli nedenlerle farklı yaş gruplarını ve insanların yaşlı sayılması gereken farklı yaş aralığını kabul edebilir. Ancak bu “çağ”ın kaç yaşında olduğu topluma ve zamana bağlıdır. Bu, yaşın sadece kronolojik bir birim olmadığı anlamına gelir. Kültürel bir olgu olduğunu da gösterir. Sanayileşme ile birlikte özellikle 1970'lerin sonlarında sosyal bilimlerde yaşlanma üzerine yapılan araştırmaların artmasıyla birlikte yaşlılığa verilen anlam değişmeye başlamıştır. Yaş artık basit bir sıralı kronolojiden ziyade kültürel bir kategori şeklinde ele alınmaktadır. Özellikle Batı ülkelerinde artan yaşlı insan sayısı, yaş tanımında ve dolayısıyla insanların ona nasıl davrandığı konusunda değişikliklere yol

açmıştır. Bu durum, gerontolojiye olan ilgiyle birlikte sağlık hizmetlerine olan talep, bu hizmetler için sağlanan fonlar ve nesiller arası çatışmalarla ilgili siyasi kaygılara yol açmıştır (Chappell ve Penning 2001). 1980'lerin başındaki refah devleti uygulamalarının başarısız olması, yaşlılığın negatif değerlendirilmesine yol açmıştır. Sosyal sınıf, etnisite ve özellikle toplumsal cinsiyete ilişkin kaygılar, feminist görüşlerin gerontolojik araştırmalara dahil edilmesine neden olmuştur. Yaş gibi cinsiyet de eşitsizlik sergiler. OECD'nin (1992) açıkladığı gibi, yaşlı terimi “farklı davranış ve ihtiyaçlara sahip 65 yaş ve üzeri insanlardan oluşan heterojen bir grup” anlamına gelmektedir. İnsanların artık önceden sahip oldukları güce sahip olmadıkları ve önceki dönemlerde olduğundan daha az verimli oldukları vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, yaşlılık, bir kişinin fiziksel ve zihinsel yapısındaki bir değişikliği ve önceden var olan fiziksel ve zihinsel kapasitelerde bir düşüşü temsil eden bir zaman dilimini ifade eder (Field, 1972: 10-11).

Yaşlanma, psikolojik, biyolojik, zamansal, ve sosyal dahil olmak üzere birçok bağlamda tanımlanmaktadır. Biyolojik yaşlanma, insan organizmasında fonksiyon kaybı ve hücre kaybı anlamına gelir. Kronolojik yaş, tarihsel süreç içinde doğumdan ölüme kadar olan yaş evrelerini anlatır (Gürol, 1993: 28). Geçen yüzyılda sosyal refah seviyeleri arttıkça yaşlı nüfusun oranı da arttı ve bu da yaşlanmayı önemli bir sorun haline getirdi. İnsanlar yaşlandıkça hayatın anlamı ve şekli hakkında farklı fikirlere sahip olurlar. Yaşlıların özel yaşamlarında önemli olan değişiklikler ve neden oldukları sorunlar, aile ve toplum yaşamlarında da geçerli olmakta, yaşlıların yaşam kalitelerini yükselten uygulamaları ön plana çıkarmaktadır. Bu uygulamaların başında yaşlıya bakma ve aile bireyleri ile birlikte yaşamanın geleneksel çözümü gelmektedir. Ancak aile bakımı, aile üyelerinin profesyonel/resmi destek almasını da gerektirir. Aile, toplumun temel örgütlerinden biri olarak önemini korumaktadır. Bireyin ilk sosyalleştiği yer olan aile, anne baba (anne-baba) ve çocuklardan oluşur. Aile, öncelikle sosyalleşme sürecinin gerçekleştiği ve karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlı olduğu, aktarımın fiilen gerçekleştiği, biyolojik ilişkiler yoluyla insanlığın hayatta kalmasını garanti eden biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal, yasal vb. o zamana kadar toplumda birikmiş maddi ve manevi zenginlikleri nesilden nesile aktaran, birçok yönü olan sosyal bir birimdir (Sayın, 1990: 2).

Yaşlılık, genellikle toplumun ekonomik, kültürel ve ekolojik yapısının etkisiyle şekillenen bir dönem olarak tanımlanır. Geri dönüşüzdür, kayıp ve çürüme yaşar ve

sonraki yaşamda gelişme ve değişimi temsil eder (Yiğit, 2009: 1). Yaşlılık genel olarak bireyin bilişsel ve fiziksel işlevlerinin, sağlığının, gençliğinin ve güzelliğinin, üretkenliğinin, cinsel yaşamının, gelir düzeyinin, prestijinin, rol ve statüsünün, bağımsızlığının, arkadaşlarının, eşinin ve yakın ilişkilerin, sosyal yaşam ve sosyal desteklerin azalması gibi birçok spesifik problemin ortaya çıktığı kayıp dönemidir (Konak ve Çiğdem, 2005: 27). Yaşlanma, bir bireyin vücudunda doğumdan ölüme kadar meydana gelen değişikliklerin toplamını temsil etmekte olan evrensel bir olgudur. Yetişkinlikten sonraki ve ölümden önceki süreç, diğer yaşam evrelerine göre fizyolojik ve psikososyal değişimlerin daha belirgin olduğu evredir (Durak, 2013: 277).

İnsani gelişme, ilk yirmi yıl boyunca istikrarlı bir artış gösterir, ancak daha sonra zaman içinde durağanlık ve düşüşler gösterir. Yaşlılık, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal alanda bu gerilemenin en hızlı olduğu dönem olduğu için olumsuz algılanmaktadır. Başlangıçta fiziksel alandaki bozukluklar zamanla psikolojik alanda gerileme ve dengesizliğe yol açarken, sosyal alanda gerileme fiziksel ve psikolojik alanda gerileme ile birlikte yaşanır. Bu nedenle yaşlılık, bireylerin yaşamın her alanında yaygın kayıplar yaşadığı, fiziksel, psikolojik ve sosyal bağımsızlıklarını yitirdikleri ve yeniden bağımlı hale geldikleri bir dönem olarak önem kazanmaktadır (Kalınkara, 2011).

Türkçe'de “yaş” doğrudan yaşla ilgilidir. “Kıdemli” ifadesi, kişinin sevdiği bir isim değildir, bu nedenle genellikle “kıdemli” deriz. Yani sadece yaşlılık anlamında kullanılmaktadır. Toplumumuzda, yaşlanan insanlar için “büyüyor” diyoruz. Aynı zamanda diğer ismi Eupizm'dir. Somut gerçekleri sade bir dille ifade etmekle ilgili bir anlamda kullanılmaktadır. “Eski” kelimesinin karşılığı olarak hala yaşlı insanlar tarafından kullanılmaktadır. “Eski”, “seçebilen” demektir. Bu nedenle, yaşlı insanlar kendi kararlarını verebilirler. “Yaşlılar Konseyi” yaşlıların olduğu yerel bir seçim organı olarak ifade edilmektedir. Başka bir deyişle, “yaşlı” seçim yapabilen ve bu seçimde iyi bir seçim yaptığına inanılan kişidir (Bacanlı, 2012: 7).

“Yaşlı kimdir?”, “Yaşlanma başlar mı?”, “İnsan kendini ne zaman yaşlı hisseder?”, “Yaşlanma belirtileri herkeste aynı mıdır?” Bu gibi soruların cevaplarını hala arıyoruz. Ünlü tarihçi Homer, gençlerin yaşlıların beceri ve deneyimlerinden faydalanmaya hazır olduklarını söyleyerek (Kaygusuz ve Kalkan, 2008: 216) yaşlı insanların deneyim ve bilgilerini vurgular. Platon (MÖ 427-347), yaşlılığın kişisel yönlerine dikkat çeker,

ancak kişinin yaşlılıktaki faaliyetlerinin ve statüsünün gençlik ve yetişkinlik tarafından belirlendiğini söyler. Aristoteles ve Permagon yaşlanma konusunda karşıt görüşlere sahip iki düşünürdür. Aristoteles, yaşlı adamın kötü ve savaşçı olduğunu düşünmekte ve “yaşlanma doğal bir hastalıktır” demektedir. Galen von Permagon ise yaşlanmayla ilişkili çeşitli hastalıkların olduğunu kabul etmekte ancak yaşlılığın bir hastalık olmadığını savunmaktadır. Çünkü hastalık doğaya aykırı bir süreçtir. Yaşlanma doğal bir süreçtir ve yaşlanmayla ilişkili hastalıkların bu doğal sürecin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekir. Cicero (MÖ 106-43), yaşlılığı psikolojik ve sosyal bir değişim dönemi olarak değerlendirmekte ve devlet, sanat ve bilim alanlarında başarı elde eden Roma ve Yunan tarihindeki yaşlılardan söz etmektedir. Shakespeare'e göre, bireyin yaşam süreci yedi aşamadan oluşur ve o, yaşlılığı yapısal değişikliklerin, fiziksel yetersizliklerin, davranışsal ve bilişsel değişikliklerin ve zihinsel işlevlerin zayıflamasının olduğu bir dönem olarak görür. Bu bağlamda yaşlanma fiziksel, psikolojik ve sosyal yönleriyle yönetilmesi gereken bir süreçtir. Yaşlanma ise kronolojik yaşla birlikte gözlenen değişiklikleri temsil eden fizyolojik bir boyuta sahiptir. Yaşlanma, biliş, öğrenme, psikomotor beceriler, problem çözme ve psikolojik yönlerle birlikte kişilik özellikleri açısından kronolojik yaş ilerledikçe insan zindeliğindeki değişiklikleri tanımlar (Er, 2009: 133-134).

20. yüzyıla kadar yaş, engellilikle eşanlamlıydı. 16. ve 17. yüzyıllardır yaşlıların toplumun diğer üyeleriyle aynı haklara sahip olduğu kabul edilmemiştir. Yaşlılık, ölümün ilk adımı olarak algılanmış ve onun tüm gaddarlığı edebi eserlerde dile getirilmiştir. Eski dünyada istenmeyen insanlar, ölümü anımsatan işe yaramaz kötü varlıklar olarak tasvir edilir. Bu yaklaşımla, onlar görmezden gelinmeli, acınmamalı ve hiç saygı görmemelidir. Daha sonra toplumda yaşlılığın sosyal bir olgu olduğu fikri yerleşmiş ve emeklilik sigortasının gelişmesiyle birlikte yaşlılık, takvime dayalı şekilde belirlenen yaşa bağlı bir dönem olarak görülmeye başlanmıştır (Tufan, 2002: 19). Sosyal olarak yaşlılık herkes için farklı anlamlara gelebilir. Yaşlılık tecrübesinin olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilmesi, yaşlılığın kişi için ne ifade ettiğine göre değişmektedir. Bundan dolayı yaşlılık dönemi, “toplumsal gelişmişlik, kişinin psikolojik, sosyal ve sağlık durumlarına bağlı olarak, yaşanan döneme ve coğrafyaya göre farklılaşmakta olan sübjektif bir kavramdır” (Tufan, 2002: 87).

Yaşlılık kelimesi yaşamın geç dönemindeki gelişmeyi ve kişideki değişimi anlatmakta olup, ekonomik, kültürel ve çevresel koşulların neden olduğu kayıpların ortaya çıktığı bir dönemdir (Onat, 2005: 11). Yaşlılık bireysel bir değişim bağlamında kişinin fiziksel ve ruhsal açıdan gerilemesi olarak tanımlandığı gibi, organlarda duyarlılığın, vücut sistemlerindeki verimliliğin, zihinsel performansın azalması ve hafızanın gerilemesi biçiminde de tanımlanmaktadır (Atilla, 1986: 3). Yaşlılık, zamana bağlı olarak bireyin değişen çevreye uyum sağlama yeteneği ile organizmanın iç ve dış faktörler arasında denge sağlama potansiyelinin gerilemesi ve böylece yaşlanma ile ölüm ihtimalinin yükselmesidir. Bir başka ifadeyle yaşlılık, normal fiziksel bir olgu olup, kişilerin fiziki ve ruhsal yeterliklerini bir daha yerine gelmeyecek biçimde yavaş yavaş kaybetme durumudur (EYH, 2013).

Yaşlanma biyolojik, fizyolojik, duygusal ve işlevsel açılardan farklı şekillerde tanımlanabilir. Yaşlanmaya eşlik eden insan vücudunun yapı ve işlevindeki değişikliklere "biyolojik yaşlanma" denir. Bu değişikliklerden kaynaklanan kişisel ve davranışsal değişikliklere "fizyolojik yaşlanma" denir. Kişinin yaş algısına göre hayata bakış açısının ve yaşam biçiminin değişmesine "duygusal yaş", diğer insanlara göre toplum içinde işlevlerini sürdürememesine ise "işlevsel yaş" denir (Kahya, 2005: 323).

Yaşlılık, biyolojik olarak değil kültürel olarak tanımlanmış bir dönemdir ve farklı kültürler bunu farklı şekilde değerlendirir. İkel toplumlardan başlayarak belli bir yaştaki insan bazen çok değerli bir varlık olarak görülse de bazı toplumlarda özellikle kaynakların yetersiz olduğu zamanlarda bir yük, hatta gereksiz olarak görülmüştür. "Zor koşullar ve yiyecek kıtlığı zamanlarında, yaşlılık ölüme giden ilk adım olarak görülüyordu." (Tufan, 2012: 88). Geleneksel toplumlarda ise yaşlıların değeri artar çünkü toplum yapısı her yaştan işçiye ihtiyaç duyar. Böyle bir toplumda yaşlılar sadece gerekli iş gücüne değil, aynı zamanda toplumun ihtiyaç duyduğu bilgiye de sahiptir. Yaşlıların birikimleri farklıdır ve gençlerin bu birikimlere ihtiyacı vardır. Toplumun onların emeğine ve bilgisine ihtiyacı olduğu için yaşlıların toplumsal açıdan önemli olduğu kanıtlanmıştır (Bulut, 2013: 397). Çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik için kullanılan tüm kelimeler gibi, yaşlılık için kullanılan kelimeler de görecelidir. Toplumdan topluma ve hatta aynı toplum içinde veya zaman içinde kişiden kişiye değişir. Kişinin iklimi, beslenme şekli, yaptığı işin türü, cinsiyeti gibi birçok faktör her yerde ve her zaman işe yarayan bir tanım vermeyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle hayatın

doğal evrelerini belirli çizgilerle ayırmak neredeyse imkansızdır (Altan ve Şişman, 2003: 5). Yaşlanmak, sona/ölümüne yaklaşmak demektir. Ancak her dönem gibi o da bir değişim ve gelişim sürecidir (Durak, 2013). Yaşlanma, bazı fiziksel ve psikolojik değişimlerin meydana geldiği bir dönem olarak tanımlanabilir ve toplumun bu değişimlere karşılık olarak geliştirdiği tutum ve değerleri içeren bir dönem olarak anlaşılmalıdır. Toplumda yaşlı kimdir, yaşlının toplumdaki yeri ve önemi, yaşlının çevresiyle iletişimi gibi sorular yaşlılığın açıklanmasında önemlidir (Er, 2009: 140-141). Bir kişi, aynı yaştaki insanlara kıyasla toplumdaki işlevlerini artık sürdürmeyecek durumda olduğunda, işlevsel olarak yaşlı olarak kabul edilir. Benzer şekilde, bireyin zamanla edindiği sosyal yatkınlık, sosyal statü ve sosyal roldeki değişimler de sosyal yaşlanma olarak tanımlanmaktadır (Akgün, 2001: 39). Yaşlanma geri dönüşü olmayan bir süreçtir ve biyolojik, sosyal, zamansal ve psikolojik boyutları vardır (Elbaş ve Arpacı, 2004: 119). Belirli bir yaştaki bir kişi yaşlı kabul edilir. Ancak yaşlanma topluma ve çağa göre değişiklik gösterdiği için kaç yaşında olduğu net olarak bilinmemektedir. Yaşlıları genellikle kronolojik yaşlarına göre tanımlamak uygundur. Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre yaşlıların yaş grubu kronolojik olarak 65 ile 74 yaşları arasındadır. Ancak zaman serisi bilgisi kalite hakkında bilgi sağlamaz. Yaşlıları anlamak, onların sosyal, psikolojik ve kültürel bağlamlarına birlikte bakmakla mümkündür (İçli, 2008: 30). Yaşlanmayı değerlendirirken, yaşlanmayı daha derinden anlamak için tek bir bilim çatısı altında çalışmak yerine multidisipliner bir yaklaşımla yaşlanmayı analiz etmek önemlidir.

1.1.2. Yaşlılık Sınıflandırması

Bireyin biyolojik açıdan kaçınılmaz yaşlanma sürecinin birçok sağlık, sosyal, kültürel ve ekonomik yönü vardır. Yaşlanma, hastalık olmasa bile yaşlanma ile ortaya çıkan anatomi ve fizyolojideki değişiklikleri ifade eder. Biyolojik yaşlanma, bebeğin ana rahminde başlayan ve yaşam boyu devam eden bir olgudur. Öte yandan, sosyal yaşlanma, her toplumda kültürel altyapısına ve sosyal özelliklerine göre farklı özellikler göstermektedir. Modern bir tanım, bir kişinin aktif işinden ayrıldığı ve Sosyal Güvenlik katkıları ve birikimleriyle yaşadığı dönemdir. Kronolojik yaş ise geçen zamana karşılık gelen bir yıllık birimlere dayalı olarak geliştirilmiş bir yaş tanımıdır (EYH, 2013). Yaşlanmanın sebepleri ve koşulları hakkında birçok araştırma yapılmıştır. Bir kişinin

sağlığı ve aile içi ilişkileri, hayat standartlarını doğrudan etkiler (Tellan, 2012: 6). Bireysel olarak, günlük yaşamımızı sürdürürken duruma göre psikolojik açıdan olumlu ya da olumsuz duygular yaşayabiliriz. Yaşam beklentisi, bir kişinin doğumdan sonra ne kadar yaşayacağı beklentisidir (Onur, 2004: 292). Sosyal roller ve deneyimler, bir kişinin yaşam beklentisi üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkiye sahiptir. Ek olarak, bir bireyin yaşam seyri yaşa göre sınıflandırılır. Bu konuda Uhlenberg ve Myers (1981: 277) yaşa bağlı yaşlılık dönemlerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır.

Erken Yaşlılık Dönemi	:	65-69 yaş arası dönem
Orta Yaşlılık Dönemi	:	70-74 yaş arası dönem
Yaşlılık Dönemi	:	75-84 yaş arası dönem
Güçsüz Yaşlılık Dönemi	:	85 yaş ve sonrası dönem

Gerontologlar ise yaşlılık dönemlerini 65-74 arası genç, 75-84 arası orta yaşlı, 85 ve üstü yaşlı-yaşlı olarak sınıflandırır (Beger ve Yavuzer, 2012: 1). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaş sınıflandırmalarını aşağıdaki gibi belirlemektedir:

Yaşlılık	:	60-74 yaş arası dönem
İhtiyarlık	:	75-89 yaş arası dönem
İleri İhtiyarlık	:	90 yaş ve sonrası dönem

65 yaş ve üzeri kronolojik yaş dikkate alınarak her ülkenin nüfus oranları belirlenmiş ve çeşitli konularda raporlar yayınlanmıştır:

Çok sayıda gencin olduğu toplum: Nüfusun %4'ünden azı 65 yaşın üzerindedir. Doğu Akdeniz ve Afrika'da bu oran %2-3'tür. HIV/AIDS sonrası ortalama yaşam süresi, özellikle Sahra-altı Afrika'da azalmaktadır.

Yetişkinlerin olduğu toplumlar: 65 yaş ve üzeri nüfusun oranı %4-7'dir. Güneydoğu Asya ve Pasifik %5-7'dir.

Birçok yaşlı insanın bulunduğu toplum: 65 yaş üstü insanların yüzdesi fazladır. Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda vb. Avrupa ülkeleri, İskandinav ülkeleri, Rusya, Japonya ve Yeni Zelanda'da da yaygındır.

Yaş, şu anda yeterli bir standart olmayan takvim çerçeveleri kullanılarak tanımlanmaktadır. 16. ve 17. yüzyıllarda zayıflamış insanlara “yaşlı” deniyordu. “Yaş”

asla hayatta kronolojik yaşla ölçülen bir aşama olmadı. Ancak bu durum 20. yüzyılda değişti. 20. yüzyılın başlarına kadar yaşlanma bir hastalık olarak görülmüyordu. Ancak engellilik ile eş anlamlıdır ve engellilik derecesi biyolojik faktörler kullanılarak belirlenmiştir. İlerleyen yıllarda yaşlılığın toplumsal bir olgu olduğu düşüncesi toplumsal bilince yerleşmiş ve kabul görmüştür. Özellikle emeklilik sigortasının toplumsal hayata girmesiyle birlikte yaşlılık, kronolojik yaşa göre belirlenen bir yaşam evresi haline gelmiştir (Tufan, 2002: 19-20). Hastalık olmasa bile zaman içinde anatomi ve fizyolojik fonksiyonda meydana gelen değişiklikler yaşlı tanımlamasında ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede yaşa farklı anlamlar yüklenmiş ve farklı tanımlar geliştirilmiştir. Genel anlamda yaşlılık “Bireyin fiziksel ve bilişsel işleyişinde gerileme, sağlığın bozulması ve kaybı, gelir düzeyi, prestij, rol ve statü, bağımsızlık, sosyal yaşam ve sosyal destek kaybı gibi pek çok sıkıntılı kaybın yaşandığı bir dönemdir” (Konak ve Çiğdem 2005: 23).

Hobson'a göre yaşlanma beş bölüme ayrılabilir (Kalkan, 2008: 3):

1. Moleküler yaşlanma, biyolojik özelliklerde kronolojik yaş üzerindeki değişiklikleri içerir.
2. Hücresel yaşlanma, yaşlanmayla birlikte mutasyona uğramış hücrelerdeki artışı ifade eder.
3. Bireysel yaşlanma, çevreye uyum yeteneğinde azalma ile başlayan ve ölümle sonuçlanan ilerleyici bir bozulmadır.
4. Sosyal yaşlanma, toplumdaki yaşlıların artan oranı olarak tanımlanmaktadır.
5. Doku ve organ yaşlanması, genetik, beslenme, çevre, yaşam tarzı ve stres gibi faktörlerin etkisi altında birçok organ ve dokuda spesifik fonksiyonel değişikliklerin gözlenmesidir.

İnsan ömrünü kapsayan bir olgu olan yaşlılığın bir başka sınıflandırması da şu şekilde yapılmaktadır.

a) Biyolojik yaşlanma:

İnsan vücudunun gelişim sürecinde meydana gelen yapısal ve işlevsel değişikliklerdir. Yaşam tarzı hücresel yaşlanmayı yavaşlatabilir veya hızlandırabilir.

b) Zihinsel Yaşlanma:

İnsan gelişimi sırasında artan deneyimle ortaya çıkan davranış değişikliği ve davranışsal uyum yeteneğinde yaşa bağlı değişikliklerdir. Anılarda canlı hissetmek, geçmişe duyulan özlem, geçmişten kopmamak zeka çağı örnekleridir.

c) Sosyolojik yaşlanma:

Bir kişinin sosyal rolünü, statüsünü ve beklentilerini değiştirmekle ilgilidir. Bu kategoriye eklenebilecek duygusal yaşlanma, bireyin yaş algısına göre hayata bakışının ve yaşam biçiminin değişmesidir (Akgün, 2001: 35). Yaşlanma birçok biçimde gerçekleşir. Dolayısıyla yaşlılığın kronolojik, psikolojik, biyolojik ve sosyal boyutları vardır. Yaş sınıflandırması bu boyutlara göre yapılır (Kalınkara, 2011: 8, Akçay, 2011: 13).

1.1.3. Yaşlılık Dönemi Genel Özellikleri

Yaşamın her aşamasının kendine has özellikleri vardır. Örneğin ergenlik, kişinin kimliğini bulma dönemidir. Bu dönemin temel özellikleri bağımsızlık mücadelesi ve akranları arasında kendine uygun bir yer arayışıdır. (Danış, 2004: 15). Yaş da bir faktördür. Bu özelliklerin bilinmesi, konunun daha derinden anlaşılması için önemlidir.

Yaşlanma süreci bir dizi olaydan sonra gerçekleşir. İnsanların rolleri ve konumları da yaşla birlikte değişir. Aileler zamanla bir dizi değişim ve geçiş yaşarlar: çocuk yaşta evlilikler, aile ayrılığı, yas, yalnızlık ve nihayetinde ölüm.

“Yaşlandıkça hayatın anlamı, karakteri ve biçimi değişir. Yaşlanma ile ilişkili fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimler de bunlarla başa çıkmak için farklı stratejilerin geliştirilmesini, uygulanmasını ve değiştirilmesini gerektirir. Yaşlıların kişisel yaşamlarında meydana gelen önemli değişiklikler, aile ve sosyal yaşamlarını da etkilemektedir.” (Onur, 2004: 105).

1.1.4. Yaşlılık Dönemi Fiziksel Özellikleri

Yaşlanma birçok sorunu ve fizyolojik değişiklikleri beraberinde getirir. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir. Damarlar, sinirler, vücut derisi ve diğer canlı dokular elastikiyetini kaybederek damar sertliği ve eklemlerin bozulmasına neden olur. İskelet yapısı bozulur, incelen kemikler kırılabilir hale gelir. Refleksler ve hormonlarla ilgili aktivitelerde yavaşlama başlar. Sistemik dolaşım sisteminin bozulmasına bağlı olarak birçok sağlık sorunu ortaya çıkar. Düşük tansiyon zihinsel aktiviteyi olumsuz

etkiler ve kasların ve diğer vücut organlarının performansını düşürür. Tüm bu sebeplerden dolayı pek çok hastalıkta olduğu gibi inme ve kalp krizi riski yaşla birlikte artmaktadır. (Danış, 2004: 16).

Yaşlılık fiziksel gerilemeleri üç gruba ayrılabilir. Bunlar fiziksel, cinsel ve zihinsel gerilemedir. Fiziksel gerileme, yürüme, koşma, tuvalet yapma vb. durumlarda gerilemeyi; cinsel gerileme, hormonal ve üreme aktivitesinin kesilmesini; zihinsel gerileme ise hafıza kaybı, unutkanlık vb. semptomları ifade etmektedir (Emiroğlu, 1995: 20). Yaşlılıkta bir dizi fizyolojik değişiklik gözlenir. Bunlar arasında deri incilmesi ve esneklik kaybı, boyun kısalması, kas güçsüzlüğü, kemiklerdeki kalsiyum kaybına bağlı kemik yoğunluğu kaybı, görme ve işitme sorunları yer alır. Yaşlılıkta meydana gelen bu tür fizyolojik değişikliklere “fizyolojik yaş” veya “biyolojik yaş” denir. (<http://www.psikologum.com>, E.T.: 10.08.2023).

“Yetişkinliğin ortalarında hem erkekler hem de kadınlar çeşitli cinsel değişiklikler yaşarlar. Bazı yazarlar bu değişiklikleri tanımlamak için “yaşam değişiklikleri” terimini kullanır. Dönüşüm, orta yaşlı erkek ve kadınlarda meydana gelen ve yaşamın bir aşamasının bitip diğerinin başladığı önemli dönüm noktalarını temsil eden cinsel değişiklikler için genel bir terimdir. Bu değişikliklerin başında kadın ve erkeklerin üretkenlik kapasitelerindeki kademeli düşüş gelmektedir” (Onur, 2004: 142).

Basitçe söylemek gerekirse, “yaşlanma sürecine eşlik eden hücresel düzeydeki değişiklikler, organel düzeyinde ve tüm yaşamda değişikliklere ve organ fonksiyonlarının bozulmasına neden olur” (Hatipoğlu, 1994: 27).

1.1.5. Yaşlılık Dönemi Psikolojik Özellikleri

Yaşlı insanlar, özellikle artan fizyolojik gerileme ile ilgili olarak, yaşlılıkta sosyopsikolojik sorunlar yaşarlar. Akıl sağlığı sorunları, yalnız yaşayan ve yaşlılığa daha az hazır olan yaşlı insanlar (özellikle yaşlı kadınlar) arasında en yaygın olanıdır. Bununla birlikte, tüm yaşlılarda yaşamın herhangi bir aşamasında ruh sağlığı sorunları ortaya çıkabilir.

Erickson'a göre, hayatta sekiz aşama vardır ve bunların sonuncusu, yaşlılığı kapsamaktadır. Önceki aşamalarda edinilen özellikler bu aşamada birleştirilir. Bu aşamanın bazı özellikleri vardır. Bunlardan biri de kendine karşı dürüst olmaktır.

Kendine dürüstlük, hayattaki her şeyi olduğu gibi, olumlu, olumsuz ve acı tatlı olarak kabul etmek anlamına gelir. Diğer bir özellik ise benlik bütünlüğünü koruyamamaktır. Benlik bütünlüğünü koruyamamak, son birkaç günü iyi yaşayamama duygusuna veya ölüm korkusuna neden olabilir. Yaşlı insanların farklı kayıplara ve zorluklara karşı farklı tepkileri ve başa çıkma stratejileri bulunmaktadır (Old Health, 2002: 12).

Yaşlılık dönemi bireyler açısından psikolojik risk dönemi şeklinde değerlendirilebilir. Yaşlı insanlar yaşa bağlı fizyolojik değişiklikler, azalan güç, çoklu kayıplar, stres, kriz, emeklilik, eşin ölümü, hastalık, görünümdeki değişiklikler, duygusal kayıp, statü kaybı ve diğer faktörlerden etkilenirler. Bu faktörler grup ruh sağlığı açısından önemli bir risktir ve yaşam standartlarında düşüş oluştururlar (Yurt, 1994: 33). Canlılık ve yaşama yeteneği, yaşlılıkta beden ve zihin geriledikçe yavaş yavaş azalır. Özellikle aşk arzusu çok farklıdır. İnsanlar yaşlandıkça duygusal dalgalanmalardan ve bitkinlik belirtilerinden etkilenmeye başlarlar. Gençliğin imajının kaybolması, eş veya akraba kaybı, gençlerin eğitim veya evlilik için evden ayrılması nedeniyle sevgi kaybı, uzun süreli evlilik nedeniyle bitkinlik, cinsel yaşamda durgunluk, hepsi ruhsal yapıyı olumsuz etkiler (Emiroğlu, 1995: 21-22).

Thompson'ın 1993 tarihli çalışması, “yaşlılıkta esenliğe yönelik en büyük tehditlerden birinin hayattaki anlam kaybı ve can sıkıntısı olduğunu” buldu. Aynı çalışmada katılımcılar, yalnızca hasta ve depresyonda olduklarında kendilerini yaşlı hissettiklerini söylediler. Bu durum, yaşlıların psikolojik özelliklerinin ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir (Baran, 2003: 126).

Yaşlılıkta yaşanan psikolojik değişimlerin temel belirleyicileri üç gruba ayrılmaktadır. Bu; statü kaybı, fiziksel gerileme ve ölüm korkusudur. Statü kaybıyla ilgili özellikler onur kaybı, belli bir yaşta emeklilik, emeklilik nedeniyle gelir kaybı şeklinde örneklendirilebilir. Ölüm korkusu ise dini inançlara aşırı bağlılıktan, istenilen hedeflere ulaşamama korkusundan ve hayatın kısalığından kaynaklanmaktadır (Emiroğlu, 1995: 23). Yaşla birlikte dış dünya üzerindeki etki ve kontrol azaldıkça, kişi iç dünyasına dönüş yapmaktadır (Koşar, 1996: 7). Kendini psikolojik olarak boş ve yalnız hisseden yaşlı insanlar daha çok geri çekilirler, eskiyi özlerler ve yenilik yapma konusunda isteksizdirler (Emiroğlu, 1995: 22).

Geriatrik psikososyal faktörler yaş dönemini etkiler. Bu faktörler maddi zorluklar, emeklilik, evden kaçan çocuklar, akraba kaybı, sosyal rollerin azalması gibi çeşitli yaşam olaylarıdır. Bu tür yaşam olayları, değişimden sonra ortaya çıkan yeni durumlara uyum sağlamayı gerektirir. Uzlaşma sağlanamıyorsa uyum bozuklukları, depresyon, umutsuzluk, sinirlilik, kaygı gibi psikolojik sorunlar görülür.

Yaşlılar için uyum sorunlarından biri de şüphesiz şehir yaşamının karmaşıklığıdır. Birren (1970), yaşa bağlı zihinsel bozuklukların yine kentsel alanlarda kırsal alanlara göre daha yaygın olduğunu bulmuştur. Büyük şehirlerdeki hayatın koşturması, kalabalıklar, gürültü bu duruma katkıda bulunmuş olmalıdır. Öte yandan, kırsal kesimde yaşayan yaşlılar çevre tarafından daha fazla saygı görmekte ve daha uzun süre çalışmaya devam etme fırsatı bulmaktadır. Günümüzde özellikle sanayileşmiş kent toplulukları, öngörülemeyen ve hazırlıksız olan, ancak yaşlıların yaşamına ve sağduyusuna fayda sağlayan çözümler geliştiremeyen ve bu nedenle yaşam koşullarını oluşturmak için yeterli olmayan yaşlanan nüfus sorunuyla karşı karşıyadır (Gençtan, 1978: 106).

Sosyal ilişkilerde gerileme, yalnız yaşamak, yoksulluk, sevdiklerini kaybetmek, haysiyet ve kişisel yeterlilik kaybı, diğerleri arasında, depresyon gelişimini kolaylaştırır. Eşinden ayrılmış ya da eşini kaybetmiş kişilerde depresyona sık rastlanmaktadır (Oğuzhanoglu, 2003: 63).

Emeklilik genellikle barış ve inziva ile eşanlamlıdır ve önemli bir stres kaynağıdır. Emekli olduğunuzda eşiniz ve ailenizle olan ilişkiniz ve rolünüz değişir. Emekli olduktan sonra sosyal izolasyon başlar. Yalnızca işten geçinen insanlarda daha ciddi sorunlar ve depresyon ortaya çıkma eğilimindedir. Emeklilik için gerçekçi planlar yapan kişilerin daha iyi bir iş-yaşam dengesine sahip olduğu iyi bilinmektedir. Bu nedenle orta yaşlarda gerekli planlama yapılmalıdır (Yurt, 1994: 34).

Yaşlılığa yönelik olumsuz tutumlar, örneğin yaşlılığın bir emeklilik, iş göremezlik ve sosyal hayattan çekilme zamanı olduğu inancını içerir. Bununla birlikte, zekanın yaşla birlikte azaldığı veya yetişkinlerin yeni şeyler öğrenemediği söylentisi gerçeği yansıtmamaktadır. İnsanların zekaları ve bilişsel yetenekleri yetişkinlik dönemi boyunca devam eder. Aslında, mantıksal düşünme ve dil becerileri yetişkinlikte iyi bir şekilde gelişebilir (Onur, 2004: 138).

1.1.6. Yaşlılık Dönemi Sosyal Özellikleri

Yaşlandıkça, sosyal hayatımız birçok değişikliğe uğrar. Bu değişikliklerin başında statü ve rol kaybının neden olduğu bağımlı, demode ve ikinci sınıf insan gibi yaşlılara yönelik tutum ve önyargılar gelmektedir. Bu değişimler yaşlılara yönelik kültürel önyargıların yanı sıra yaşlıların bireysel algı ve davranışlarını da etkilemektedir (Danış, 2004: 18).

Aslında yaşlıların sosyal yaşamdaki temel sorunu modern dünyanın onlara göre ayarlanamamasıdır. Modern dünya, üreticilerin ve tüketicilerin dünyasıdır. Yaşlanma bu ilişkilerin dışındadır. Sonuç olarak, yaşlılar kendini gerçekleştirme fırsatlarından mahrum kalmakta ve aynı zamanda toplumda yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Yaşlı insanlara yönelik bu ayrımcılık hem olumlu hem de olumsuz olabilir. Ayrıca, bu kurguya ajan olarak müdahale edemeyen yaşlı insanlar, her iki ayrımcılığın da güçlendirilmesine kişisel olarak katkıda bulunurlar. Yani yaşlıların kendilerini “yaşlı” olarak görmeleri onları toplum algısının bir parçası yapmakta ve kendi nazarında ayrımcılığı artırmaktadır. Bu, onları sosyal araçlar olma yeteneklerini kaybedecek bir konuma getirir (Kalaycıoğlu vd., 2003: 7).

İşten ayrılma veya emeklilik, başlı başına bir kişinin hayatında büyük değişikliklere yol açan stresli bir olaydır. Yaşamları boyunca her türlü sorunla mücadele eden insanlar, yaşlılık döneminde sadece fiziksel, ruhsal ve maddi sorunlarla değil, sosyal sorunlarla da karşılaşmaktadır. Emeklilikteki bireyler için önemli bir konu, sosyal boyutlarını koruyabilecekleri ve uyum sağlayabilecekleri bir ortam bulmaktır. Hayatlarının büyük bir bölümünü işlerine ve işyerlerine adayan ve onlarla özdeşleşenler, emekli olduklarında çoğunlukla kendilerini bir boşlukta bulurlar. Sosyal ilişkilerin zayıfladığı ve kısıtlandığı yaşlılık döneminde insanlar giderek toplumdan uzaklaşmaya başlarlar (Danış, 2004: 18).

Burgess'e (1960) göre, “İnsanlar emekli olduklarında rollerinden başka roller üstlenmeye başlarlar. Bu aynı zamanda kimlikleri de değiştirir.” Otorite, prestij ve üretkenlik açısından kaybedilen rolün yeri doldurulamaz (Danışoğlu, 1988: 12).

Yaşlıların sosyal hayata kolay uyum sağlayabildikleri söylenemez. Birçok ülkede sosyo-politik faktörler yaşlıların sosyal hayata katılımını zorlaştırmaktadır. İnsanlar sosyal kaynaklara ve desteklere daha az ulaşmaktadır, örneğin istedikleri zaman çalışmaya

devam etmelerine izin verilmemektedir. Potansiyel kısıtlamalara uyum sağlamak için, toplu taşıma ihtiyaçların oldukça gerisinde kalmakta ve görünür engellerin yokluğunda bile sosyal normlar, yaşlıların sosyal beklentilerini ve sosyal ihtiyaçların geliştirilmesi için gerekli sosyal kaynakların kullanımını sınırlamaktadır (Şahin, 2000:140).

Özetle, yaşlılığın en belirgin sosyal özellikleri, ergenlik ve yetişkinlikte otorite, statü ve rol kaybı, sosyal ayrımcılık, fiziksel hastalık, emeklilik ve çevresel değişiklikleri içerir. Bu nedenlerle yaşlıların toplumun diğer üyeleri tarafından sosyal hayatın dışında görülme olasılığı yüksektir. Ayrıca aile ilişkilerinde sorunlar olarak da başkalarının yardımına ihtiyaç duyma, iş bulamama, tüketici olma, işe yaramaz olma, arkadaş ya da arkadaş bulamama vb. olarak gösterilebilir.

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Yöntem ve Teknik

Araştırmacı yaptığı çalışmanın problemini ve konusunu belirledikten sonra sorularını cevaplamak için uygun olan yöntemi seçmelidir. Araştırmalar yöntem bakımından nitel, nicel ve karma şeklinde 3 ana grupta sınıflandırılabilir. Bu sınıflamaya giren yöntemler belirgin bir şekilde birbirinden farklı olsa da iyi ya da kötü olarak birbirleri ile kıyaslanmaları söz konusu değildir. Önemli olan yürütülen çalışmanın konusuna ve çalışma modeline göre uygun yöntemin seçilmesidir. Nitel yöntemle gerçekleştirilen araştırmalarda “Nasıl?”, “Niçin?”, “Ne şekilde?” sorularına yanıt aranırken, nicel yöntem kullanılan araştırmalarda “Ne kadar?”, “Kaç tane?”, “Ne kadar sıklıkla?”, “Ne ölçüde?” gibi sorulara yanıt aranmaktadır (Yüce, 2019).

Pozitivist gelenek kapsamında yönetilen birçok veriyi içine alan nicel araştırma türü nesnel ve bilimsel olarak tanımlanır ve doğa bilimi olarak ifade edilir. Nicel araştırma önceden tanımlanan sınırlı sayıda veriden oluşan değişkene odaklanır, nicel araştırmanın veri kaynağı gözlem, deney ve alan tarama araştırmasıyla yapılandırılmıştır. Ölçmede nitel ve nicel her iki yaklaşımın da avantajları ve sınırlılıkları olduğu bilinmektedir.

Araştırmacının kavramları ölçmek için seçtiği yaklaşımdan bağımsız olarak üç yolu vardır; soru sormak, gözlem yapmak ve var olan kayıtlara erişmek. Soru sormak ve gözlem yapmak seçenekleri verileri toplamayı ya da araştırmacı tarafından derlenen yeni verileri kapsar. Var olan kayıtlara erişmek seçeneği ise önceden bir amaç için toplanan eldeki araştırmanın dışındaki ikincil verilerin kullanımını kapsar. Soru sormaya dair alan tarama araştırması, sosyal hizmet araştırmalarında değerlendirilen yaygın veri toplama metodlarından. Katılımcılardan veri elde etmenin sistematik bir yolu olan anket, katılımcıların neye inandığı, ne bildiği, ne hissettiği gibi durumların belirlenmesinde kullanılabilir.

Pozitivist gelenek kapsamında yönetilen birçok veriyi içine alan nicel araştırma türü nesnel ve bilimsel olarak tanımlanır ve doğa bilimi olarak ifade edilir. Nicel araştırma önceden tanımlanan sınırlı sayıda veriden oluşan değişkene odaklanır, nicel

araştırmanın veri kaynağı gözlem, deney ve alan tarama araştırmasıyla yapılandırılmıştır (Krysik ve Finn, 2015).

Bu araştırma için nicel yöntemin uygun olacağı değerlendirilmiş ve soru formu oluşturmak suretiyle veriler toplanmıştır. Anket uygulanmadan önce kişiler, anketin amacı dışında kullanılmayacağı hakkında yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmiştir. Katılımcıların anket doldurarak verdikleri bilgileri yorumlayabilmek için veriler elektronik ortama aktarılmış ve sosyal bilimler için istatistik programı yardımıyla gerekli değerlendirme yapılmıştır.

Katılımcılara uygulanan anket formu iki bölümden oluşturulmuştur. 15 sorudan oluşan birinci bölümde genel olarak sosyo-demografik verileri elde etmek üzere oluşturulan sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde Yaşlılık Korkusu ölçeğinden faydalanılmış olup, yaşlılık korkusuyla ilgili duyguların hangi sıklıkla yaşandığı tespit edilmek üzere 5’li likert tip formatındaki sırasıyla “hiçbir zaman, nadiren, bazen, oldukça sık, hemen her zaman” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar ayrıştırılmış ve ayrıştırılan cevaplar da kendi aralarında ilişkilendirilmiştir. İstatistik programı aracılığıyla ANOVA, tek örneklem t testi ve korelasyon analizleri oluşturularak buna bağlı olarak anlamlılık değeri $p < 0,05$ olma durumuna göre yorumlamalar yapılmıştır.

Elde edilen veriler yorumlanırken, uygun ve tamamen uygun seçenekleri ile uygun değil ve hiç uygun değil seçenekleri gerekli hallerde birlikte değerlendirilmiştir. Yapılan analizler ve sonuçların yorumlanması ile henüz yaşanmamış olan (genç) katılımcıların yaşlılık dönemine ilişkin korkularında etkili olan faktörlerin bir kısmının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

2.2. Hipotezler

Hipotez 1: Yaş ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2: Cinsiyet ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3: Medeni durum ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 4: Eğitim durumu ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5: Hane halkı geliri ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 6: Meslek ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 7: Hayatın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 8: Ekonomik durum ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 9: Hayatının bir döneminde yaşlı biriyle yaşamış olma durumuyla yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 10: Yaşlıları ziyaret sıklığıyla yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 11: Huzurevi ziyareti ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 12: Kronik hastalık ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 13: Dindarlık düzeyi ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

Hipotez 14: Aile tipi ile yaşlılık korkusu arasında anlamlı bir ilişki vardır

2.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 65 yaş altındaki henüz yaşlı sınıfına girmeyen genç bireyler oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Teorik ve pratik olmak üzere iki tür veriden oluşan araştırma, hem kavramsal çerçevede hem de uygulama kısmında ve sonuçların yorumlanmasında araştırmacının konuyla ilgili uzmanlığını bünyesinde barındırır. Teorik kısım oluşturulurken konu ile ilgili önceki tarihlerde yapılan ve yazılan araştırma, makale, tez, kitap gibi kaynaklardan faydalanılmıştır. Uygulamalı kısımda veri toplamak için anket formu kullanılmış ve formu oluştururken soruların kolay cevaplanması ve anlaşılması konusunda itina gösterilmiştir. Soru formu oluşturulduktan sonra görüşe sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılarak, birden fazla kişiye uygulanmak suretiyle nihai şeklini almıştır. Anket formları uygulanmadan önce katılımcılara gerekli bilgilendirme yapılarak, katılımcılardan imzalı gönüllü onam formu alınmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler ve anket uygulaması sonrası elde edilen çıktılar gerekli analizlerin yapılabilmesi için elektronik ortama aktarılmıştır.

2.5. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Çözümü

Araştırmada veri toplama amacıyla “Demografik Soru Formu” ve “Yaşlılık Korkusu Ölçeği” kullanılmıştır. Demografik sorular katılımcıların yaşlılık korkusuyla ilgili olabileceği düşünülen özellikleri ile ilgili bilgileri toplamayı amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Yaşlılık Korkusu Ölçeği ise 65 yaş altındaki henüz yaşlı sınıfına girmeyen genç bireylerin yaşlılık dönemine dair korku düzeyini ölçmeyi amaçlayan 11 sorulu tek boyutlu beşli likert tipi bir ölçektir. Elde edilen veriler SPSS analiz programında tek örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), bağımsız örneklem t testi, parametrik olmayan tek yönlü varyans analiz testi ve korelasyon analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir.

3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde katılımcıların sorulara vermiş oldukları yanıtlar sonrası ulaşılan tablolara ve tabloların anlamlılık seviyelerini belirlemeye yarayan tek örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), bağımsız örneklem t testi, parametrik olmayan tek yönlü varyans analiz testi ve korelasyon analizleri yer almaktadır. Ulaşılan sonuçlar, katılımcıların demografik özellikleri ile yaşlılık korkuları arasındaki ilişki bağlamında değerlendirilecektir.

3.1. Yaş ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 1: Yaş ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki Regresyon İlişkisi

Model Özeti		ANOV A	Katsayılar							
R	R ²	F			B	Std. Hat a	St. Kts. β	t	p	VI F
0,181	0,033	13,644	Sabit		34,99 9	1,39 3		25,12	,00 0	
			Yaş	<i>HI</i>	-,126	,034	- ,181	- 3,694	,00 0	1,0 0
Bağımlı Değişken: Yaşlılık Algısı					S: 451	*p = 0.265				

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların yaşları ile yaşlılık algısı arasındaki ilişkiyi açıklamak adına yapılan analiz sonucunda oluşturulan modelin açıklanma oranının %3 olduğu ve ölçek modelinin anlamlılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p < .05$). Bu kapsamda değerlendirildiğinde katılımcıların yaşları arttıkça yaşlılık korkularının da azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (β : $-,126 \pm .00$) (Tablo 1).

3.2. Cinsiyet ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 2: Cinsiyete Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Cinsiyet	N	X	Ss	T Testi	
					T	p
Yaşlılık Algısı	Kadın	305	29,09	7,51	-4,019	,000
	Erkek	101	32,98	8,70		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < .05$). Katılımcılardan kadınların ($X: 29,09 \pm Ss: 7,51$) erkeklere göre ($X: 32,98 \pm Ss: 8,70$) yaşlılık algılarının düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

3.3. Medeni Durum ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 3: Medeni Duruma Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Medeni Durum	N	X	Ss	Kruskal Testi		Farklılaşan Gruplar
					K-W	p	
Yaşlılık Algısı	Evli	295	29,08	7,56	19,796	,000	1→2
	Bekar	105	32,64	8,52			
	Boşanmış	4	36,00	10,51			
	Eşi Vefat	2	25,50	3,53			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların medeni durumlarına göre yaşlılık algılarının farklılığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < .05$). Katılımcılardan evli olanların ($X: 29,08 \pm Ss: 7,56$) bekar olanlara göre ($X: 32,64 \pm Ss: 8,52$) yaşlılık algılarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 3).

3.4. Eğitim Durumu ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 4: Eğitim Durumuna Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Eğitim Durumu	N	X	Ss	Kruskal Testi		Farklılaşan Gruplar
					K-W	p	
Yaşlılık Algısı	İlk	7	24,28	6,34	5,473	,140	
	Orta	2	23,50	3,53			
	Lise	50	30,04	7,96			
	Üniversite	347	30,21	8,01			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$) (Tablo 4).

3.5. Ekonomik Durum ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 5: Ekonomik Durumu Değerlendirmeye Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Ekonomik Durum	N	X	Ss	Kruskal Testi		Farklılaşan Gruplar
					K-W	p	
Yaşlılık Algısı	Alt	19	37,42	9,18	20,685	,000	1→3,4,5 2→3,4
	Orta Alt	53	32,75	7,65			
	Orta	239	29,35	7,27			
	Orta Üst	88	28,94	8,69			
	Üst	7	27,85	9,22			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların ekonomik durumlarına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde ekonomik durumlarda gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Katılımcılardan alt grupta yer aldığını düşünenlerin (X: 37,42±Ss: 9,18) orta grupta yer alanlara (X: 29,35±Ss: 7,27), orta üst grupta yer alanlara (X: 28,94±Ss: 8,69) ve üst grupta yer alanlara (X: 27,85±Ss: 9,22) göre algılarının yüksek olduğu; orta alt grupta yer alanların (X: 32,75±Ss: 7,65) orta grupta yer alanlara (X: 29,35±Ss: 7,27) ve orta üst grupta yer alanlara göre (X: 28,94±Ss: 8,69) algılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5).

3.6. Hayatın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yer ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 6: Hayatın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Yerleşim Yeri Büyük.	N	X	Ss	Kruskal Testi		Farklılaşan Gruplar
					K-W	p	
Yaşlılık Algısı	Küçük	12	33,00	7,45	2,766	,251	
	Orta	50	30,78	8,21			
	Büyük	344	29,85	7,98			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların hayatının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yerleşim yerinin büyüklüğüne göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$) (Tablo 6).

3.7. Hayatının Bir Döneminde Yaşlı Biriyle Yaşamış Olma Durumuyla İlişki

Tablo 7: Yaşlı ile Beraber Yaşamaya Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Yaşama	N	X	Ss	T Testi	
					T	p
Yaşlılık Algısı	Evet	334	29,78	7,91	-1,428	,157
	Hayır	72	31,31	8,33		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların yaşlı ile beraber yaşamaya göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$).

3.8. Huzurevi Ziyareti ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 8: Huzurevi Ziyaretine Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Huzurevi Ziyareti	N	X	Ss	Kruskal Testi		Farklılaşan Gruplar
					K-W	p	
Yaşlılık Algısı	Bir Kez	65	29,07	8,45	6,853	,077	
	Birkaç Kez	83	28,60	7,18			
	Hiç	246	30,86	8,07			
	Zaman Z.	12	28,83	8,06			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların huzurevi ziyaretlerine göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$) (Tablo 12).

3.9. Engel Türü ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 9: Engel türüne Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Engel Durumu	N	X	Ss	U Testi	
					U	p
Yaşlılık Algısı	Var	6	30,33	5,12	-,209	,835
	Yok	400	30,05	8,03		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların engel durumuna göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$).

3.10. Kronik Hastalık ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 10: Kronik Rahatsızlığın Olması Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Kronik Rahatsızlık	N	X	Ss	T Testi	
					T	p
Yaşlılık Algısı	Var	72	28,69	7,13	-1,742	,084
	Yok	334	30,35	8,15		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların kronik rahatsızlığına göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$).

3.11. Dindarlık Düzeyi ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 11: Dindarlık Düzeyine Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Dindarlık Düzeyi	N	X	Ss	Kruskal Testi		Farklılaşan Gruplar
					K-W	p	
Yaşlılık Algısı	Biraz	100	31,09	7,92	16,29 5	,003	1→2 2→4,5
	Çok	64	26,90	8,35			
	İnanmıyorum	2	34,50	9,19			
	Hiç	6	34,50	7,99			
	Oldukça	234	30,32	7,74			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların dindarlık düzeylerine göre yaşlılık algılarının farklılığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Katılımcılardan biraz dindar olduklarını düşünenlerin (X: 31,09±Ss: 7,09) çok dindar olduklarını düşünenlere göre (X: 26,90±Ss: 8,35) algılarının yüksek olduğu; çok dindar olduğunu düşünenlerin (X: 26,90±Ss: 8,35) hiç dindar olmadığını düşünenlere (X: 34,50±Ss: 7,99) ve oldukça dindar olduklarını düşünenlere (X: 30,32±Ss: 7,74) göre algılarının düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 13).

3.12. Aile Tipi ile Yaşlılık Korkusu Arasındaki İlişki

Tablo 12: Yaşamın Geçtiği Aile Türüne Göre Yaşlılık Algısının Değerlendirilmesi

Ölçek	Aile	N	X	Ss	T Testi	
					T	p
Yaşlılık Algısı	Geniş	127	29,32	7,85	-1,264	,207
	Çekirdek	279	30,39	8,05		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların aile tiplerine göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Akademik literatür incelendiğinde yaşlılık konusunu merkeze alan pek çok çalışma örneği bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar arasında yorumsamacı ve kanıta dayalı başta olmak üzere pek çok araştırma paradigmasının benimsendiği görülmektedir. Böylelikle yaşlılık dönemine dair zengin bir bilgi birikimi ortaya koyulmuştur. Öte yandan yaşlılık döneminin çok boyutlu yapısı, bir taraftan sıklıkla çalışılmış alanları öne çıkarırken diğer taraftan sınırlı düzeyde çalışılmış gri alanları doğurmuştur. Yaşlılık dönemi korkusu, sınırlı düzeyde çalışılmış gri alanlardan biri olarak ifade edilebilecek bir konudur. Bu bakımdan bu çalışmada, yaşlılık korkusunun cinsiyet, yaş, ekonomik durum, engellilik durumu, kronik rahatsızlık, eğitim düzeyi değişkenlerine göre nasıl farklılaştığı incelenmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan kadınların erkeklere göre yaşlılık algılarının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların aile tiplerine göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yaşlı ile beraber yaşamaya göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların engel durumuna göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların kronik rahatsızlığına göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların medeni durumlarına göre yaşlılık algılarının farklılığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan evli olanların bekâr olanlara göre yaşlılık algılarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle bekâr bireylerde yalnızlık durumunun daha fazla yaşanmasının, hayatın ilerleyen dönemlerine yönelik artırdığı kaygı durumunun yaşlılık korkusunu etkilediği söylenebilir.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yerleşim yerinin büyüklüğüne göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların ekonomik durumlarına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde ekonomik durumlarda gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan alt grupta yer aldığını düşünenlerin orta grupta yer alanlara, orta üst grupta yer alanlara ve üst grupta yer alanlara göre algılarının yüksek olduğu; orta alt grupta yer alanların orta grupta yer alanlara ve orta üst grupta yer alanlara göre algılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların huzurevi ziyaretlerine göre yaşlılık algıları değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların dindarlık düzeylerine göre yaşlılık algılarının farklılığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan biraz dindar olduklarını düşünenlerin çok dindar olduklarını düşünenlere göre algılarının yüksek olduğu; çok dindar olduğunu düşünenlerin hiç dindar olmadığını düşünenlere ve oldukça dindar olduklarını düşünenlere göre algılarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle İslam dinin ahiret inancından ve sürülen yaşamın hesabının verileceği inancından kaynaklı bir korku artışı yaşandığı söylenebilir.

Katılımcıların yaşları ile yaşlılık algısı arasındaki ilişkiyi açıklamak adına yapılan analiz sonucunda oluşturulan modelin açıklanma oranının %3 olduğu ve ölçek modelinin anlamlılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde katılımcıların yaşları arttıkça yaşlılık korkularının da azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık kavramlar ve kuramlar*. İstanbul: Kriter.
- Akgün, E. (2001). Huzurevlerinde yaşayan yaşlıların yalnızlık duyguları ve yaşam kaliteleri üzerindeki etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altan, Ö. Z. ve Şişman, Y. (2003). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*. 7(2). 2-36.
- ATHGM (2011). Misyon ve vizyonumuz. <https://www.aile.gov.tr/athgm/kurumsal/misyon-ve-vizyonumuz/> Erişim Tarihi: 15.07.2023.
- Atilla, S. (1986). Yaşlıların ev koşullarında beslenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bacanlı, H., Ş. I. (2012). *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap, 360.
- Baran, A. G. (2003). *Yaşlılığın ve yaşamın anlamı üzerinde niteliksel araştırma*, II Ulusal Yaşlılık Kongresi Kitabı(iç), (Ed.: V. Kalınkara), Denizli: Horoz Medya Yay., s.121-139.
- Beğer, T. ve Yavuzer H. (2012), Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. T. Beğer. (Ed.), *Klinik Gelişim Geriatri*, 25 (3), (ss.1-3) içinde, İstanbul: İstanbul Tabip Odası Yayını.
- Bilen, M. (2009). *Sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Armoni.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulut, M. (2013). *Kültürel bağlamda yaşlılık*. Hasan Bacanlı ve Şerife (Işık) Terzi (Ed.). *Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi*(395-420). İstanbul: Açılım.
- Canatan, A. (2008). *Sosyal yönleriyle yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Chappell, N. L. ve Penning, M. J. (2001). Sociology of aging in Cadana: Issues for the millennium. *Canadian Journal on Aging / La Revue canadienne du vieillissement* 20(S1), 82-110.
- Danış, Z. M. (2004). *Yaşlıların evde bakım gereksinimleri ve evde bakıma ilişkin düşünceleri*. Ankara: Güç-Vak Yay.
- Danışoğlu, E. (1988). *Sosyal yapı-III nüfus grupları, A- yaşlı nüfus*. Ankara: Sosyal Planlama Başkanlığı, (DPT:2135).
- DPT. (2007). *Türkiye’de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı*. Ankara: DPT Yayınları.

- Durak, M. (2013). *Yaşlılık döneminde psikososyal ve bilişsel gelişim*. Hasan Bacanlı ve Şerife (Işık) Terzi (Ed.) Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi (275-312). İstanbul: Açılım.
- Elbaş, Ö. N. ve Arpacı, F. (2004). *Yaşlı bireyin evde sağlık bakımı*. (Ed.) Velittin Kalıncara. Yaşlılık Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler (119-134). Ankara: Odak Yayınevi.
- Emiroğlu, V. (1995). *Yaşlılık ve yaşlının sosyal uyumu*, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Er, D. (2009). Psiko-sosyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 4(11). s. 132-144.
- Ercil, İ. “Türkiye’de Toplumda Yaşlı İnsanların Yeri” http://www.tuyev.org/haberler/index.php?haber_id=6 (Erişim Tarihi: 11.01.2018).
- EYH (2013). <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/kanunlar/engelliler-hakindakanun/> E.T. 12/08/2023
- Field, M. (1972). *The aged, the family and the community*. New York: Columbia University Press.
- Gençtan, E. (1978). *Çağdaş insanda normal dışı davranışlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Gürol, Y. (1993). Aile İçi Yaşlılara Karşı Tutumlar ve Psikolojik Sonuçlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıbbi Psikoloji Anabilim Dalı.
- Hatipoğlu, S. (1994). *Yaşlanma sürecinde ortaya çıkan fizyolojik değişimler*. Sağlıklı yaşlanma(ıç), Genel Kurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı Hemşirelik Yüksekokulu Komutanlığı, Hemşirelik Yüksekokulu Yayın No:7, s.16-30.
- İçli, G. (2004). Huzurevinde kalan yaşlılar üzerine bir araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 1, 5-24.
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 29-38.
- Kahya, N. C. (2005). *Yaşlıların huzurevlerinden fiziksel beklentileri: trabzon huzurevi örneği*. (Bildiri). III. Ulusal Yaşlılık Kongresi. 2005 Kasım. (323-338). İzmir: Bildiriler Kitabı.
- Kalaycıoğlu, S., Tol, U. U., Küçükural, Ö., ve Cengiz K. (2003). *Yaşlılar ve yaşlı yakınları açısından yaşam biçimi tercihleri*. Ankara: TÜBİTAK Matbaası
- Kalıncara, V. (2011). *Temel gerontoloji yaşlılık bilimi*. Ankara: Nobel.

- Kalkan, M. (2008). Yaşlılık: Tanımı, sınıflandırılması ve genel bilgiler. K. Ersanlı, M. Kalkan (Ed.), *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık* içinde (1-17. ss.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaygusuz, C. ve Kalkan, M. (2008b). *Yaşlılık danışmanlığı*. s. 251-298. İçinde Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık. (Ed.) Kurtman Ersanlı ve Melek Kalkan. Ankara: Pegem.
- Konak, A. ve Çiğdem, Y. (2005). Yaşlılık olgusu: Sivas huzurevi örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 29 (1). s. 23-63.
- Koşar, N. G. (1996). *Sosyal hizmetlerde yaşlı refahı alanı*. Ankara: Şafak Matbacılık.
- Krysiak, J. L. ve Finn, J. (2015). *Etkili uygulama için sosyal hizmet araştırması*. 1. baskı, Ankara: Nika Yayınevi.
- Kurt, İ. (2014). *Yetişkin psikolojisi*. Ankara: Akçay Yayınları, 37-70
- Miroğlu, C. (2009). Ankara'da bir huzurevi incelemesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oğuzhanoglu, N. K. (2003). *Yaşlanma ve psikiyatrik sorunlar*. II Ulusal Yaşlılık Kongresi Kitabı(iç), (Ed.: V. Kalinkara), Denizli: Horoz Medya, s.62-68.
- Old Health (2002). Health of older people strategy 2002. <https://www.health.govt.nz/publication/health-older-people-strategy-2002>, Erişim Tarihi: 17.08.2023.
- Onat, Ü. (2005). *Yaşlılığa genel bakış*. SHÇEK İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Bülteni. (5), 11-12.
- Onur, B. (2004). *Gelişim psikolojisi: Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi ailenin toplumdaki yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Şahin, F. (2000). *Rol teorisi açısından yaşlılık*. Antropoloji ve Yaşlılık(iç), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, s.136-141.
- Tellan, D. (2012). *Yaşlılık döneminde kişilerarası iletişim*. İçinde Kişilerarası İletişim. (Ed.) Sema Yıldırım Becerikli. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları
- Tufan, İ. (2002). *Antik çağdan günümüze yaşlılık*. İstanbul: Aykırı Yayıncılık.
- Uhlenberg, P., ve Myers, M. A. P. (1981). Divorce and the elderly. *The Gerontologist*, 21(3), 276-282.
- Yiğit H. (2009). Yaşlıların sosyal yaşam desteğini algılamaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yurt, V. (1994). *Yaşlanma sürecinde yaşanan psikolojik değişimler*. Sağlıklı Yaşlanma(iç), Genel Kurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı Hemşirelik Yüksekokulu Komutanlığı, Hemşirelik Yüksekokulu Yayın No:7, s.31-38.
- Yüce, E. C. (2019). Evde bakım ücretinden yararlanan ailelerin ve engellilerin psikososyal durumları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EK

Ek 1: Sakarya Üniversitesi Etik Kurul Raporu

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-242889
Konu : 57/26 Yaşar ŞAHİN

04.05.2023

Sayın Yaşar ŞAHİN

İlgi : 04.05.2023 tarihli ve E--000-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 03.05.2023 tarihli ve 57 sayılı toplantısında alınan "26" nolu karar ile Yaşar ŞAHİN'in başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Bayram TOPAL
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSVKECSHLE Pin Kodu :26092

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSVKECSHLE&eS=242889>

Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:

sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr

Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31

e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

Ek 2: Anket Formu

Yaşlılık Dönemi Korkusu Ölçeği*

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Yaşlılık döneminde gelirim geçirmek için yetmeyeceğinden endişe ederim.					
2	Yaşlılık döneminde insanların beni unutacağından korkarım.					
3	Yaşlılık döneminde geçmiş yaşantımdan pişmanlık duyacağımı düşünürüm.					
4	Yaşlılık döneminde sevdiğilerimi kaybedeceğim düşüncesi beni korkutur.					
5	Yaşlılık döneminde hastalıklarla boğuşacağımı düşünürüm.					
6	Yaşlılık döneminde eskisi kadar güzel/yakışıklı olamayacağım düşüncesi beni huzursuz eder.					
7	Yaşlılık döneminde ciddiye alınmaktan endişe ederim.					
8	Yaşlılık döneminde insanlar tarafından ayrımcılığa uğrayacağımı düşünürüm.					
9	Yaşlılık döneminde yeni şeylere (teknolojik, sosyal vb.) uyum sağlayamayacağımdan endişe ederim.					
10	Yaşlılık döneminde başkalarına bağımlı bir yaşam sürmekten endişe ederim.					
11	Yaşlılık döneminde cinsel yaşamımın kaybolmasından endişe ederim.					

* Tüm maddeler düz kodlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 11-55 arasındadır.

SOSYO DEMOGRAFİK SORULAR

1. Cinsiyetiniz

.....KadınErkek

2. Yaşınız (Sayıyla, Örn:18-19)

.....

3. Medeni Durumunuz

.....Evliliği EtmemişBekarEşi Vefat EtmişBoşanmış

4. Eğitim Durumunuz

.....İlkokul MezunuOrtaokul MezunuLise MezunuÜniversite mezunu

5. Hane halkı aylık geliri (Sayıyla, Örn: 4500 TL)

.....

6. Mesleğiniz. Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

.....MemurİşçiEsnafEmekliÇalışmıyorDiğer

7. Hayatınızın büyük kısmını geçirdiğiniz yerleşim yeri

.....Nüfusu 2000'den az (küçük yerleşim birimi)
.....Nüfusu 2001-20.000 arası (orta büyüklükte yerleşim birimi)
.....Nüfusu 20.000'den fazla (büyük yerleşim birimi)

8. Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

....AltOrtanın AltıOrtaOrtanın ÜstüÜst

9. Yaşamınızın büyük çoğunluğunu geçirdiğiniz aile tipi

.....Çekirdek AileGeniş Aile

10. Hayatınızın herhangi bir döneminde, yaşlı biri veya birileriyle aynı evde yaşadınız mı?

.....EvetHayır

11. Ailenizdeki/Akrabalarınızdaki yaşlıları ne sıklıkla ziyaret edersiniz? Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

.....Haftada bir kez
.....Haftada birkaç kez
.....Ayda bir kez
.....Ayda birkaç kez
.....Yılda bir kez
.....Yılda birkaç kez
.....Sadece bir kere ziyaret ettim
.....Daha önce hiç ziyarette bulunmadım

12. Hiç huzurevi ziyaret ettiniz mi? Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

.....Bir kere ziyaret ettim
.....Birkaç kez ziyaret ettim
..... Zaman zaman ziyaret ederim
.....Hiç ziyaret etmedim.

13. Herhangi bir engeliniz var mı?

.....EvetHayır

14. Kronik bir rahatsızlığınız var mı?

.....EvetHayır

15. Dindarlık düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz? Yalnızca bir şıkkı işaretleyin

.....Herhangi bir dine inanmıyorum
.....Hiç dindar hissetmiyorum
.....Biraz dindar hissediyorum
.....Oldukça dindar hissediyorum.
.....Çok dindar hissediyorum

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Yaşar ŞAHİN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Fakülte	Açıköğretim Fakültesi
Bölümü	İşletme
Makale ve Bildiriler	
1. Kara, H. Z. , Akyüz, İ. , Kutlu, İ. & Şahin, Y. (2023). Yaşlılık Dönemi Korkusu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Sosyal Sağlık Dergisi, 3 (1) , 112-126	